

ІНЖЕНЕРНІ МЕРЕЖІ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

УДК 628.336.515

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАМІНИ ПОВІТРЯ НА КИСЕНЬ В ТЕХНОЛОГІЇ ОЧИЩЕННЯ ПОБУТОВИХ І ПРОМИСЛОВИХ СТІЧНИХ ВОД

Г. О. Дензанов, О. В. Ковальчук, О. М. Павлик

У роботі наведено техніко-економічне обґрунтування використання комбінованого методу та заміни повітря на кисень у технології очищення побутових і промислових стічних вод.

В работе представлено технико-экономическое обоснование использования комбинированного метода и замены воздуха на кислород в технологии очистки бытовых и промышленных сточных вод.

The paper presents a feasibility study using the combined method and changes of air is presented on oxygen in technology of cleaning of domestic and industrial wastewater.

Вступ

Проектна потужність очисних споруд каналізації стічних вод м. Вінниці складає 150 тис. м³ за добу. У 2008 році прихід стічних вод в середньому за добу складає 86 тис. м³. Не дивлячись на перевищення проектної потужності над фактичним приходом стічних вод, спостерігаються викиди отруйних аерозолів, утворення відходів, які важко утилізуються, порівняно високі енергетичні і матеріальні витрати.

На очисних спорудах каналізації м. Вінниці для очищення стоків застосовують загальноприйняте традиційне біологічне очищення побутових і промислових стічних вод, яке є найбільш близьким до природного очищення. В основі біологічного очищення води є діяльність мікроорганізмів активного мулу (АМ) – природного біоценозу, що формується в залежності від складу стічних вод і вибраного режиму очищення. Розрізняють аеробний і анаеробний методи біологічного очищення. При аеробному методі очищення 50 % органічних речовин витрачається на утворення СО₂ і 50 % – на утворення біомаси, тобто активного мулу (АМ). При анаеробному методі очищення 80-90 % органічних сполук перетворюється на біогаз і лише 3-5 % – на утворення АМ [1, 2].

Основна частина

В даний час, на очисних спорудах використовується тільки технологія аеробного біологічного очищення стоків. За даними лабораторії очисних споруд каналізації, в другій половині 2009 року (в середньому) зниження хімічного споживання кисню (ХСК) в стоках складало від 372,2 до 30,4 мг/л, що становить 1,2 т/год.

Зниження ХСК в стоках проходить при хімічних реакціях взаємодії органічних і неорганічних сполук з киснем. При цьому використовується кисень повітря, який барботує через стоки. При роботі 2-3 компресорів (18 тис. м³/год кожний) витрата повітря складає близько 40 тис. м³/год., що в 19 раз перевищує витрату теоретично необхідного кисню. Цим пояснюється високе споживання електроенергії, близько 1000 кВт·год, що складає вартість лише електроенергії на прокачування повітря 680 грн./год. Продування стоків великим надлишком повітря викликає утворення отруйних аерозолів.

Інтенсифікувати в 8-10 раз аеробний метод очищення стоків можна заміною повітря на кисень. В наш час застосування концентрованого кисню різноманітне: газове зварювання, різання і паяння металів; металургійна, хімічна, нафтохімічна і нафтогазова промисловість; виробництво азотних добрив, утилізація відходів тощо.

При заміні повітря на кисень, потреба очисних споруд м. Вінниці в кисні складе близько 650 кг/год. Виходячи з економічної доцільності різних методів виробництва кисню і необхідної його кількості можна рекомендувати використовувати сучасний кріогенний спосіб отримання кисню. Вінницьке підприємство «ТЕХНОГАЗ» реалізує рідкий кисень за ціною 2-2,5 тис. грн./т.

При потребі в 650 кг/год. кисню, витрати складуть 1500 грн/год [3]. Такі витрати на кисень у 2 рази вищі за повітря, навіть при 15 кратному його надлишку.

Отримання кисню можливе і електрохімічним шляхом за допомогою кисневого насосу, концентратора з деполяризацією пористого гідрофільно-гідрофобного аноду киснем повітря [4]. Для отримання 650 кг/год кисню потрібно 2178 кА струму, при потенціалі 0,3 В і ККД = 50 %. При цьому годинна витрата електроенергії складе 1300 кВт. Однак, одержаний електрохімічним методом кисень для аеробного методу використовувати економічно не доцільно.

У наш час інтенсивно проводяться дослідження з отримання електроенергії для процесів біологічного очищення стічних вод [5]. Досягнута потужність генератора складає 0,25 кВт м³/год., що у перерахунку на потужність очисних споруд м. Вінниці складе близько 900 кВт·год. Одержання електроенергії від рекуперації побутових і промислових стічних вод знаходяться ще на стадіях дослідження.

За добу кількість органічних сполук, що поступають на очисні споруди, в перерахунку на ХСК складає близько 29 т. Світовий досвід з рекуперації стічних вод показує, що коли добовий прихід органіки більше 1,5 т ХСК, то рекомендується використовувати комбінований анаеробно-аеробний метод очищення (табл. 1). У м. Вінниці перевищення цього показника складає понад 20 раз (29 т/добу ХСК).

Таблиця 1

Застосування аеробного і анаеробного способів очищення стічних вод

ХСК/доба	Найбільш оптимальний спосіб	
До 400 кг	Окислення і аерація у відкритому об'ємі. Біофільтр (аеробний метод)	<p>Використання анаеробного методу очищення</p>
Більше 400 кг	Аеробне очищення малозабруднених стічних вод із стабілізацією мулу	
До 1500 кг	Установка двохступеневого аеробного очищення. Біофільтр в комбінації з аеробним мулом	<p>Використання аеробного методу очищення</p>
Більше 1500 кг	Поєднання аеробного і анаеробного способу очищення стічних вод	

Як видно, з наведеного порівняльного аналізу застосування аеробного і анаеробного методу очищення стічних вод, зниження впливу несприятливих чинників і інтенсифікація процесів біологічного очищення досягається при комбінованому методі, завдяки різкому зниженню споживання кисню [3]. У закритих анаеробних системах органічні сполуки розкладаються і перетворюються без кисню. Загальне значення ХСК залишається постійним в очищувальній системі протягом всього часу. Проте значення ХСК в стічних водах, завдяки метановому бродінню до біогазу, може знижуватися за рахунок видалення з води метану. У

комбінованому методі стічні води спочатку поступають в анаеробний реактор, в якому проходить окислення 70-80 % органічних речовин і затримання 80-90 % завислих речовин. У сучасних анаеробних реакторах формується висока концентрація біомаси (до 30 50 г/л), внаслідок чого їх продуктивність досягає 15-20 кг ХСК м³/добу. Біогаз, що при цьому утворюється, містить 70 % метану (вихід складає 0,3-0,4 м³ з кг ХСК) і 30 % вуглекислого газу. Газ після очищення від домішок сірководню може використовуватися для регенерації теплоти. Приріст активного мулу складає 3,5 % від загального ХСК. Мінералізований мул є цінним органічним добривом.

Комбінований метод очищення стічних вод забезпечує зниження енергетичних витрат до 0,1 кВт/кг БСК. При цьому, в перерахунку на продуктивність очисних споруд, можна отримувати до 500 м³/год біогазу (107 кДж). З урахуванням ККД сучасних теплових електростанцій (30-35 %), з такої кількості біогазу можна отримувати 2 тис. кВт·год електроенергії і 300 м³ гарячої води (підвищення температури на 500 °С). Відповідно за місяць можливо отримати 1,5 млн. кВт год електроенергії і заощадити 0,7 млн. кВт год електроенергії на технологічні витрати та одержати 200 тис. м³ гарячої води. Після анаеробного очищення стічні води рекомендується обробляти в аеробному реакторі. Ефект очищення на цьому етапі по БСК і завислих речовинах складає 10-15 мг/л. Отже, використовувати кисень замість повітря є економічно і екологічно доцільним.

Висновки

- Використання аеробного методу біологічного очищення стічних вод в діючих спорудах каналізації економічно і екологічно недоцільно. Альтернативою може бути комбінований метод, що передбачає послідовне використання технології анаеробного і аеробного очищення стічних вод. Промислове впровадження комбінованого методу дозволить ліквідувати викиди в біосферу отруйних біологічно активних сполук (аерозолів) і важко утилізованого активного мулу, а замість витрат додатково отримувати теплову і електричну енергію та економічно вигідно використовувати технічний кисень.

Використана література

1. Колесников В. П. Современное развитие технологических процессов очистки сточных вод в комбинированных сооружениях. / В. П. Колесников, Е. В. Вильсон. – Ростов на Дону: «Узд. «Юг», 2005. – 212 с.
2. Запольський А. К. Фізико-хімічні основи технології очищення стічних вод. Підручник / А. К. Запольський, Н. А. Мішкова-Клименко, І. М. Астрелін та інші. – К.: Лібра, 2000. – 552 с.
3. «ГРАСИС» – газораспределительные системы.
Режим доступу: www.grasys.ru.
4. Лидоренко Н. С. Электрохимические генераторы. / Н. С. Лидоренко, Г. Ф. Мучник. – М.: Энергоиздат, 1982. – 448 с.
5. CNews Канализация станет источником электроэнергии. New Scientist. 2007 г.
Режим доступу: www.newscientist.com.

Дензанов Генадій Олександрович – к.т.н., доцент кафедри хімії Вінницького державного педагогічного університету

Ковальчук Олександр Васильович – к.т.н., доцент, зав. кафедри хімії Вінницького державного педагогічного університету

Павлик Олена Миколаївна – к.х.н., старший викладач кафедри хімії Вінницького державного педагогічного університету